

Het kind als burger:

**de participatie en *agency* van jonge kinderen in en door middel
van een geïntegreerd systeem van kinderopvang en VVE**

*The child as citizen: young children's agency and participation in and through integrated
early childhood education and care*

ECCESS, 15 januari 2026

Christel Eijkholt
Giulia Pastori
Paul Leseman

Participatie en *agency* in kinderopvang en VE

- Wat verandert er als we jonge kinderen serieus nemen?
- Van kindbeeld → pedagogische keuzes

Perspectieven op kinderopvang/VVE

- Cognitief of Ontwikkelingspsychologisch perspectief

→ Ruimte en tijd sterk door volwassenen gereguleerd

- Sociaal-cultureel perspectief

→ Meer aandacht voor relaties en gezamenlijke activiteit

- Politiek-economisch of *human capital*-perspectief

→ Tijd genormeerd, participatie vaak instrumenteel

- Kinderrechtenperspectief

→ Kind = mede-vormgever van pedagogische praktijken

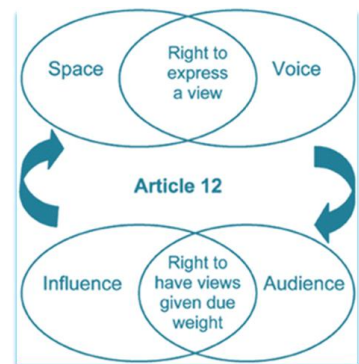
Kindbeeld

- **Van bescherming naar participatie**

- Kinderrechtenperspectief (IVRK art. 2, 3, 6, 12)
- Kind als persoon, burger, actor
- Van behoeften → entitlements
- Participatie & bescherming zijn interdependent

- **Burgerschap en inclusie**

- Diversiteit als pedagogische realiteit
- Democratische oefenplaats (ECCE als publieke ruimte)
- Burgerschap begint niet later, maar nu

Lundy, 2007; Welty & Lundy, 2013

Wat bedoelen we met *child agency*?

- Handelingsvermogen, zeggenschap
- Gaat verder dan autonomie, omdat het altijd het individu in relatie tot de omgeving betreft
- *Empowerment* – Kinderen de middelen geven om keuzes te maken die het beste zijn voor henzelf en hun omgeving.
 - Kinderen als handelende wezens
 - Initiatief, betekenisgeving, invloed
 - Niet leeftijd, maar **capaciteit, bekwaamheid, vermogen**
 - Balans: bescherming ↔ participatie

ISOTIS

INCLUSIVE EDUCATION AND SOCIAL SUPPORT
TO TACKLE INEQUALITIES IN SOCIETY

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM
THE EUROPEAN UNION'S HORIZON 2020
RESEARCH AND INNOVATION PROGRAMME
UNDER GRANT AGREEMENT NO. 727009

Het Child Voices project / ISOTIS onderzoek

Luisteren naar kinderen (3–14 jaar) in onderwijs en opvang

- Europese kwalitatieve dieptestudie (8 landen)
- In Nederland: kinderen (3-6 jaar) in dagopvang en BSO
- Diversiteit: sociaal, cultureel, taal
- Thema's:
 - identiteit
 - inclusie
 - participatie
 - welbevinden

Aanpak: Mozaïekbenadering (Clark & Moss, 2001; 2005; 2017)

Participatief & multimodaal Activiteiten afgestemd op context & leeftijd

'Kinderstem'-project: Fasen and activiteiten		
Fase	Activiteiten	Dimensies
-1	Identificatie onderzoekslocatie, toelichting (management, staf, ouders, kinderen) Vorbereiding (toestemmingsformulieren)	De erkenning van kinderen als waardevolle informatiebron over thema's die raken aan de dagelijkse ervaringen van kinderen
0	(Veld) observaties	Kinderen in hun (pedagogische) context
1	Kindgeleide rondleiding	Views en ervaringen van kinderen
2	Paspoorten	Individuele identiteit
3	Zonnetjes en wolkjes	Welbevinden
4	Polaroids	Groepsidentiteit en ervaringen van kinderen
5	Groeps verzamel boek	Definiëren van individuele en groepsidentiteit, en het streven naar het verwelkomen van nieuwe kinderen

Wat bevordert welbevinden en inclusie?

Volgens kinderen zelf:

1. Organisatie

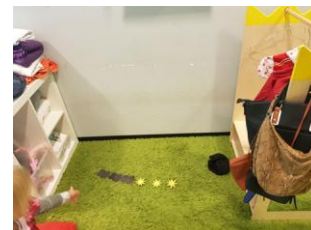
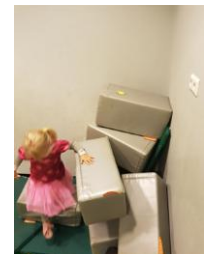
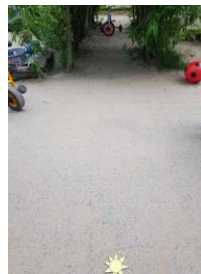
- Vrij spel
- Toegang tot ruimte / uitdaging

2. Relaties

- Vriendschappen
- Acceptatie

3. Identiteit

- Persoonlijk (wie ben ik) & sociaal (erbij horen)
- Continuïteit (thuis-opvang-school)

Wat belemmert volgens kinderen?

- **Organisatiefactoren:**
 - Beperkingen in tijd, ruimte en spel
- **Sociale relaties**, als in:
 - Vriendjes/vriendinnetjes afwezig
 - Angst voor uitsluiting
 - Conflicten

Transformatieve factoren

Waar zit veranderkracht?

- Persoonlijke identiteit erkennen (herkenning)
- Grenzen verleggen:
 - letterlijk (ruimte)
 - figuurlijk (uitdaging)
- Transities (thuis-opvang-school-BSO)
- Groepsidentiteit & collectieve doelen

Brede ISOTIS-bevindingen (cross-nationaal)

Wat zien we overal?

- Materiële omgeving doet ertoe
- Vriendschappen = hoeksteen inclusie
- Actieve, interactieve pedagogiek
- Ruimtes voorbij het eigen lokaal
- Kinderen als betrouwbare informanten
- Inspiratie en nieuwe inzichten voor professionals (meer werkplezier!)

Wat vraagt dit van professionals?

• Pedagogische verschuiving

- Van controle → dialoog
- Van planning → afstemming
- Van leiden of juist volgen → co-creëren
- Luisteren en ruimte geven als kerncompetenties

Afronding

- **Kern:**

- Jonge kinderen: burgers mét *agency*
- Kinderparticipatie en ruimte geven aan kinderen draagt bij aan kwaliteit, inclusie en welbevinden
- Participatie beïnvloedt **ruimte, tijd en relaties**

Dank voor uw aandacht

© christel eijkholt - the oaktree - contact: christel@the-oaktree.nl - +31 6 13944768